

УДК 616.316378.147

СТУПЕНЕВА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ СТОМАТОЛОГІВ У СВІТЛІ ПОЛОЖЕНЬ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ

В.М. Ждан, В.М. Бобирьов, О.В. Шешукова, Л.Ф. Каськова,
А.І. Панькевич

Українська медична стоматологічна академія, м.Полтава

LEVEL SYSTEM OF STOMATOLOGISTS TRAINING IN THE LIGHT OF BOLOGNA DECLARATION PRINCIPLES

V.M. Zhdan, V.M. Bobyryov, O.V. Sheshukova, L.F. Kaskova, A.I. Pankevych

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava

Однією із передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є реалізація ідей Болонської декларації через структурну реформу національної системи вищої освіти, спрямовану на забезпечення мобільності, працевлаштування та конкурентоспроможності фахівців з вищою. Освітою Для досягнення цієї мети необхідно узгодити систему підготовки стоматологічних кадрів з системою їх використання. Важливим етапом перебудови є підготовка на додипломному етапі лікарів-стоматологів широкого профілю, що здатні на післядипломному етапі первинної (базової) інтернатури отримати спеціалізацію – лікар-стоматолог загальної практики для надання первинної (гарантованої) стоматологічної допомоги. Нагальним є питання впровадження чіткої системи післядипломного підвищення кваліфікації лікарів-стоматологів шляхом вторинної спеціалізації та обов'язкового регулярного фахового тематичного удосконалення.

One of pre-conditions of Ukraine's entrance to the common European area of higher education is realization of the ideas of Bologna declaration through the structural reform of the national system of higher education, directed on providing of mobility, employment and competitiveness of specialists in higher education. For achievement of this purpose it is necessary to coordinate the system of the stomatological personnel training with the system of their use. Preparation on the undergraduate stage of doctors-stomatologists of wide type on the postgraduation stage is the important stage of alteration. They are able to get specialization of general practitioner-stomatologist on the postgraduate state of primary (basic) specialization for the grant of primary (assured) stomatological help. The urgent question is the introduction of the clear system of postgraduate training of doctors-stomatologists by means of the secondary specialization and obligatory regular professional thematic improvement.

Вступ. Необхідність реформування системи підготовки лікарів-стоматологів обумовлена існуючими соціально-економічними процесами, а саме: демократизацією суспільства, інтеграцією України у світове співтовариство; низькими показниками стоматологічного здоров'я населення України; диспропорціями у системі підготовки та використання фахівців охорони здоров'я, зокрема, низьким рівнем надання первинної стоматологічної допомоги населенню стоматологами муніципальної системи охорони здоров'я; наявністю широкого кола стоматологічних закладів недержавної форми власності, що орієнтовані на надання спеціалізованої (вторинної) і високоспеціалізованої (третинної) стоматологічної допомоги; недостатнім рівнем уніфікованого контролю якості підготовки фахівців галузі охорони здоров'я; недостатнім впровадженням сучасних ефективних систем підготовки фахівців на додипломному та післядипломному етапах [1].

© В.М. Ждан, В.М. Бобирьов, О.В. Шешукова, Л.Ф. Каськова, А.І. Панькевич.

Основна частина. Особливістю вищої освіти напряму "Медицина" є ступенева підготовка фахівців двома шляхами, які дають змогу набути дві різні кваліфікації: медична сестра або лікар. Освітньо-кваліфікаційні рівні, що здобуваються особою при отриманні певної кваліфікації, різні і не є продовженням (доповненням) один одного [2].

Підготовка лікаря-стоматолога проходить на етапах додипломної та післядипломної підготовки. Навчання здійснюється за освітньо-професійною програмою загальної лікарської підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст за спеціальністю "Стоматологія" 7.110106 з подальшою спеціалізацією на післядипломному етапі за освітньо-професійними програмами певної стоматологічної спеціальності [3].

Після засвоєння освітньо-професійної програми загальної лікарської підготовки фахівцю присвоюється кваліфікація лікаря-стоматолога і він може

виконувати професійні обов'язки лікаря-інтерна (код КП-3229) та лікаря-стажиста (код КП - 3221).

На післядипломному етапі (в інтернатурі) навчання здійснюється за освітньо-професійними програмами підготовки фахівця з первинною спеціалізацією, відповідно до набуті базової спеціальності. Після підготовки в інтернатурі фахівцю присвоюється кваліфікація “лікар із певної спеціальності” і він може займатися зазначеною в ДК 003-95 професійною діяльністю та займати відповідну первинну посаду: лікар-стоматолог, лікар-стоматолог-ортодонт, лікар-стоматолог-ортопед, лікар-стоматолог-терапевт, лікар-стоматолог-хірург (у Державному класифікаторі 003-95 із невідомих причин пропущена первинна посада – лікар-стоматолог дитячий).

Сьогодні в Україні після засвоєння відповідних освітньо-професійних програм та успішної державної атестації фахівець отримує документ встановленого зразка: диплом, який свідчить про здобуття освіти і отримання кваліфікації (на етапі додипломного навчання) та сертифікат про отримання кваліфікації лікаря-стоматолога з певної спеціальності (на етапі післядипломного навчання в інтернатурі).

Підготовка фахівців регламентується Галузевими стандартами вищої освіти, які встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня незалежно від форм отримання вищої освіти. Відповідність освітніх послуг Галузевим стандартам вищої освіти (ГСВО) визначає якість освітньої та наукової діяльності вищого навчального закладу.

Ступені освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки стоматологічних кадрів. Підготовка стоматологічних кадрів за освітньо-професійними програмами медичного спрямування здійснюється за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями:

Молодший спеціаліст – підготовка здійснюється ВНЗ I-II рівнів акредитації або ВНЗ більш високого рівня акредитації, до складу якого входить відповідний заклад освіти I-II рівнів акредитації як структурний підрозділ. Нормативний термін навчання на основі повної загальної середньої освіти не може перевищувати три роки, а на основі базової загальної середньої освіти – чотири. Сьогодні в Україні готується молодший спеціаліст з кваліфікацією “зубний технік” (на базі повної загальної середньої освіти – два роки, а на основі базової загальної середньої освіти – три) та асистент лікаря-стоматолога (на базі повної загальної середньої освіти – два роки).

Бакалавр (базова вища медична освіта) підготовка здійснюється у ВНЗ II-IV рівнів акредитації на базі загальної середньої освіти. Нормативний термін навчання не може перевищувати чотири роки, а для осіб, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, термін навчання зменшується на один рік. В Україні ліцензована підготовка бакалавра з кваліфікацією “гігієніст стоматологічний” (на базі повної загальної середньої освіти – чотири роки) на теперішній час не ведеться.

Спеціаліст (повна вища медична освіта) – підготовка здійснюється у ВНЗ III-IV рівнів акредитації на базі повної загальної середньої освіти або базової вищої медичної освіти. Нормативний термін навчання лікарів-стоматологів не може бути меншим, ніж 5 років. Кваліфікація лікаря-спеціаліста-стоматолога із певного стоматологічного фаху присвоюється тільки після виконання навчальної програми в інтернатурі та атестації.

Магістр – підготовка здійснюється на базі повної вищої медичної освіти у вищих закладах освіти IV рівня акредитації та проводиться, як правило, одночасно з підготовкою в інтернатурі.

Порівняння системи підготовки лікарів в Україні з європейською та американською. Аналіз підготовки лікарів-стоматологів у європейських країнах, що приєдналися до Болонського процесу, свідчить про спільність у підготовці лікаря в Україні і країнах ЄС лише у двох позиціях: термін навчання становить 5 років і додипломна підготовка складається з двох етапів – доклінічного і клінічного.

Принципова різниця систем підготовки лікарів-стоматологів полягає у наступному.

1. За останні 5 років у більшості країн, що приєдналися до загальноєвропейського процесу, в результаті реалізації основних положень Болонської декларації, відбулися суттєві зміни у формі організації навчального процесу – запровадження нової ефективної моделі організації навчального процесу – кредитно-модульної. Вона ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць оцінювання (залікових кредитів). Нова модель забезпечує підвищення якості підготовки фахівців на всіх етапах, а також мобільність студентів, які мають можливість навчатися у будь-якому навчальному закладі Європи, оскільки система залікових кредитів однакова для всіх країн ЄС.

2. У європейських країнах теоретична і практична підготовка лікарів-стоматологів становить, як правило, 5500 аудиторних годин протягом 5 років

навчання. Тиждень навантаження студента на перевищує 24-30 аудиторних годин. Академічний рік триває не більше 40 тижнів. У той же час, за навчальним планом, введеним у 2003 році, підготовка лікарів-стоматологів в Україні становить 6584 аудиторних годин, тиждень навантаження коливається від 30,8 до 33,1 аудиторної години, академічний рік триває 43-47 тижнів. На екзаменаційну сесію витрачається 14,5 тижня та 5,5 тижня на державну атестацію. Отже, при підготовці вітчизняних стоматологів має місце значне перевантаження студента.

3. В країнах ЄС підготовка фахівців ведеться за освітніми і кваліфікаційними рівнями: бакалавр (ліценціат) – майстер (магістр) – доктор стоматології (філософії). Фахівці за рівнем молодшого спеціаліста не готуються. У більшості країн Європи, що приєдналися до Болонського процесу, та у США паралельно із підготовкою фахівців із кваліфікацією “лікар-стоматолог” у вищому навчальному закладі ведеться підготовка інших членів “стоматологічної бригади” – асистента стоматолога, зубного (дентального) гігієніста, зубного техника, які мають рівень бакалавра у відповідній сфері. В Україні на теперішній час не готується спеціаліст за фахом “гігієніст стоматологічний”, необхідність в якому, зважаючи на провідну роль профілактики стоматологічних захворювань у підтриманні загального та стоматологічного здоров’я населення, стає все більшою. Цей спеціаліст мав би мати рівень бакалавра та замінити собою зубного лікаря (код 3225 за ДК003-95).

4. Навчальний план підготовки лікарів-стоматологів в Україні перевантажений дисциплінами гуманітарного блоку, більшість з яких взагалі не вивчається в країнах ЄС. На вивчення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін за навчальним планом 2003 року відведено 1485 годин (13,48 %)

Навчальний план підготовки лікарів-стоматологів в Україні має значно більшу кількість дисциплін, ніж вивчаються в країнах ЄС. Крім цього, програми дисциплін природничо-наукового циклу і деяких професійно-орієнтованих дисциплін переобтяжені загальними питаннями і потребують більшої профілізації. В країнах ЄС не існує такої дисципліни, як військова підготовка, яка в Україні відноситься до нормативних дисциплін та складає 218 аудиторних годин.

У навчальних планах стоматологічних факультетів України окремо виділено виробничу практику, яка проводиться у міжсеместровий (літній чи

зимовий) період. У країнах ЄС практична підготовка здійснюється безпосередньо під час практичних занять при модульній системі та ротації модулів або циклів клінічних дисциплін, під час самостійної роботи в клініках, питома вага якої збільшена, що дає можливість не розривати у часі теоретичну й практичну підготовку і збільшити канікулярний час студента.

5. Післядипломна підготовка стоматологів – випускників вищих медичних навчальних закладів в країнах ЄС, США – здійснюється шляхом 0,5-1-річного стажування зі загальної стоматології у клініках для отримання ліцензії на практичну діяльність. Стажист працює під наглядом куратора, частіше як асистент стоматолога. Після отримання ліцензії на практику як загального стоматолога лікар має право на подальшу спеціалізацію протягом 2-4 років залежно від обраної стоматологічної спеціальності. Спеціалізація має більш широкий спектр та більш вузький напрямок, ніж в Україні.

В Україні на післядипломному етапі випускники стоматологічних факультетів одразу отримують спеціалізацію (в інтернатурі) протягом (переважно) 1-1,5 року за переліком лікарських спеціальностей відповідно до набутої базової спеціальності. Такий короткий термін не дає можливості забезпечити достатній рівень підготовки лікаря-стоматолога за фахом спеціалізації. Після підготовки в інтернатурі фахівцю присвоюється кваліфікація “лікар-стоматолог з певної спеціальності”, що дає йому змогу займати адекватну лікарську посаду відповідно до переліку (наказ МОЗ України від 22.06.95 №114). Вважається, що фахівець здатний виконувати зазначені в ДК 003-95 професійні обов’язки згідно з переліком, що представлений у першому розділі відповідної освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста, але досвід показує, що скорочення термінів післядипломної спеціалізації не сприяє підвищенню якості стоматологічної допомоги населенню.

Для приведення системи післядипломної підготовки лікарів-стоматологів у відповідність із європейською та потребами подальшого розвитку охорони здоров’я в Україні, необхідна реалізація таких принципових положень на післядипломному етапі підготовки лікарів: 2-річна базова клінічна підготовка з стоматології з подальшою спеціалізацією за однією із субспеціальностей. Базова клінічна підготовка здійснюється на базі стоматологічних клінік широкого профілю шляхом ротації циклів основних стоматологічних дисциплін. Також

потрібно привести перелік субспеціальностей та термінів підготовки лікарів-стоматологів у вторинній спеціалізації до загальноприйнятих у Європі. Це дозволить забезпечити гнучкість післядипломної спеціалізації залежно від потреб охорони здоров'я.

Висновок. Реформування підготовки лікарів-стоматологів в Україні передбачає приведення

вищої освіти у відповідність із державними і міжнародними стандартами та потребами охорони здоров'я країни у якісній стоматологічній допомозі населенню. Модифікація структури, змісту, термінів підготовки та якості потребує нового підходу до навчально-методичного забезпечення навчального процесу з наряду підготовки "Медицина" за спеціальністю "Стоматологія".

Література

1. Про вищу освіту // Закон України № 2984-III ВР від 17.01.2002.

2. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфі-

каційні рівні (ступеневу освіту) // Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20.01.98.

3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 351 від 25.07.03.

УДК 378+61+331.5

СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРАЦІ В МЕДИЧНІЙ ГАЛУЗІ У СВІТЛІ ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

І.Г. Грижак, Б.М. Дикий, В.Ф. Пюрик, Т.З. Кобрин
Івано-Франківський медичний університет

STATE OF NATIVE MARKET OF HIGHER EDUCATION AND MEDICAL WORK PLACE IN THE LIGHT OF BOLOGNA PROCESS REQUIREMENTS

I.H. Hryzhak, B.M. Dyky, V.F. Pyuryk, T.Z. Kobryn
Ivano-Frankivsk state Medical University

В статті йде мова про те, що Болонський процес приводить до інтернаціоналізації Європейського простору вищої освіти і стимулює конкурентні відносини як між навчальними закладами, так і на ринку фахової праці. Це вимагає реформування вищої освіти у поєднанні з реформами на ринку медичних послуг в Україні. Існуючий набір абітурієнтів за державним замовленням і за контрактом є пережитком, який став головною перешкодою до створення у студентів конкурентних мотивацій до навчання. Його слід би замінити на конкурентний відбір молодих спеціалістів на працю за держнаправленням.

The article deals with the Bologna Process which results in internationalization of European space of higher education and stimulates the specific relations both among the educational establishments and on the market of professional work. This circumstance demands the reform of higher education and in combined with reforms on medical service market in Ukraine. Existing way of admission the students by official order and by contract is the main barrier to creation of competitive motivation to study in the students. It should be substituted by competitive selection of specialist, for work by official order.

Вступ. Кінець XX і початок XXI ст. для Європи характеризується кардинальними змінами в політиці, економіці, науковій і духовній сфері, що ведуть до створення наддержави, яка об'єднує на континенті величезний людський, інтелектуальний

та виробничий ресурс. Європейський Союз, що об'єднав 25 країн і 300 мільйонів громадян, представляє собою велетенський ринок праці, де виникає вільний рух товарів, послуг, капіталу, людей, де існує вільний вибір місця навчання та роботи. Цей ринок праці вимагає наповнення висококваліфікованою робочою силою, але виключно на кон-

© І.Г. Грижак, Б.М. Дикий, В.Ф. Пюрик, Т.З. Кобрин